

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

OPERACE ANTHROPOID

Vladimír Kuželka

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologických a historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Operace Anthropoid

Vladimír Kuželka

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně za použití literatury uvedené v seznamu.

Plzeň, duben 2011

.....

Děkuji tímto panu PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za vedení práce,
cenné rady a připomínky, které mi během psaní poskytoval.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	SITUACE V PROTEKTORÁTU	3
	2.1 Důvod nahrazení Konstantina von Neuratha	3
	2.2 Nástup Reinharda Heydricha	4
	2.2.1 Okamžitá realizace Heydrichových plánů.....	4
	2.2.2 Heydrichovo vyjádření k osudu Protektorátu	6
3	PLÁNOVÁNÍ.....	8
	3.1 Příčina nutnosti vykazání odbojové činnosti	9
	3.2 Přípravy atentátu	10
	3.3 Promyšlení útoku	12
	3.4 Místo a způsob uskutečnění	13
	3.5 Čas.....	15
4	ROZDĚLENÍ ÚKOLŮ	18
5	ATENTÁT	20
	5.1 Která verze je nepravděpodobnější?	21
	5.2 Co se stalo?.....	23
6	ÚTĚK Z MÍSTA ČINU	26
	6.1 Převoz Heydricha do nemocnice	28
	6.1.1 Postup při léčbě.....	29
	6.1.2 Úmrtí Reinharda Heydricha	31

7 DŮSLEDKY	34
7.1 Lidice.....	37
7.2 Ležáky	39
7.3 Zhodnocení represálií na národě.....	39
7.4 Mezinárodní dopad atentátu	40
8 ZÁVĚR	42
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
10 RESUMÉ	46
11 PŘÍLOHY	48
11.1 Seznam příloh	48

1 ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolil téma z období 2. světové války. Vybral jsem si atentát na zastupujícího říšského protektora a šéfa RSHA (Hlavní říšský bezpečnostní úřad) SS-Obergruppenführera Reinharda Tristana Eugena Heydricha. Jde o nejvýznamnější čin československého odboje proti nacistické okupaci. Výjimečnost atentátu dodává i to, že na jeho následky zemřel jeden z nejvýše postavených nacistů. K provedení atentátu byli vybráni rotmistři Jan Kubiš a Jozef Gabčík. Od dubna roku 1942 se přidal ke skupině ANTHROPOID rotmistr Josef Valčík ze skupiny SILVER A. Podílel se na přípravách atentátu na Reinharda Heydricha a také i na jeho dalším podrobném plánování.

Konkrétně se budu věnovat přípravám atentátu, promýšlení útoku, času a místu uskutečnění činu, rozdělení úkolů při atentátu, jeho samotnému provedení, útěku z místa činu a následnému vývoji Heydrichova stavu až po jeho smrt.

Na závěr se pokusím shrnout důsledky atentátu, nejdůležitějšího činu československého odboje, jež pro český národ znamenaly velice kruté sankce.

Práce obsahuje šest základních kapitol. První kapitola se soustřeďuje na nastínění situace v Protektorátu Čechy a Morava, na důvod odvolání Konstantina von Neuratha, na jeho nahrazení Reinhardem Heydrichem a na kroky, které Heydrich po nástupu do funkce zastupujícího říšského protektora učinil. Interpretace by měla vycházet z publikací Michala Buriana *Atentát: operace Anthropoid*, kterou vydalo Ministerstvo obrany České republiky v roce 2007, a nové verze *Atentátu na Reinharda Heydricha* od Miroslava Ivanova z roku 2008, která je složena z výpovědí pamětníků, jež doplňují historické prameny a autorovy poznatky. Druhá kapitola se zaměřuje na plánování atentátu. Zkoumá

důvod, proč se československá exilová vláda v Londýně k tomuto kroku rozhodla, co bylo vlastní příčinou nutnosti vykázání odbojové činnosti, analyzuje přípravy akce v Londýně a promýšlení místa, způsobu a času uskutečnění atentátu. Při interpretaci postoje exilové vlády autor pracoval s publikací historika a publicisty Eduarda Čejky *Československý odboj na Západě (1939-1945)*, vydanou v Praze roku 1997. Přípravy atentátu, tak jak ho parašutisté plánovali, by měly vycházet z publikace britského historika Mac Donalda Calluma *Úder z Londýna* a z knihy Petra Kubánka *Dal signál k atentátu na Heydricha*, která vychází ze vzpomínek pamětníků a prací historiků Jaroslava Čvančary a Miroslava Ivanova. Třetí kapitola se zabývá rozdělením úkolů zúčastněných parašutistů při provedení atentátu. Čtvrtá kapitola analyzuje samotný průběh atentátu. Autor se v ní zamyslí nad nejpravděpodobnější verzí atentátu. Pátá kapitola popisuje útěk atentátníků z místa činu a dokumentuje Heydrichův přívoz do nemocnice, jeho léčbu a jeho smrt. Kapitola vychází z publikací Calluma a Kubánka a dění v nemocnici by mělo vycházet z práce Miroslava Ivanova a Maria R. Dederichse *Atentát*, ale tato publikace obsahuje nepřesnosti ve jménech lékařů, kteří se podíleli na léčbě, a proto je tato kapitola doplněna ještě knihou Petra Kettnera *Konec černého vraha* vydanou v Praze v roce 1971. Šestá kapitola se zaměří na důsledky atentátu, a to konkrétně jak na německé represálie, tak i na mezinárodní dopady atentátu. Interpretace by měla vycházet z publikace německého historika Detlefa Brandese *Češi pod německým protektorátem* a měla by být dokládána dalšími historiky.

2 SITUACE V PROTEKTORÁTU

Po okupaci Československé republiky v březnu 1939 byl dne 18. března 1939 jmenován říšským protektorem svobodný pán Konstantin von Neurath. V této funkci formálně setrval až do srpna roku 1943. Von Neurath zastával umírněnou okupační politiku, ale nebyl ani proti případným tvrdým represím.¹

2.1 Důvod nahrazení Konstantina von Neuratha

Vzhledem k tomu, že von Neurath dostatečně tvrdě nezasáhl proti šířícímu se domácímu odboji a situace se mu drobila pod rukama, rozhodl se Adolf Hitler poslat jej na zdravotní dovolenou.² Vůdce potřeboval v Protektorátu rázného a bezohledného nacistu. Proto vybral Reinharda Heydricha. *„Heydrich jako šéf říšského bezpečnostního úřadu se už dříve osvědčil v různých okupovaných zemích jako bezohledný vrah, jdoucí nemilosrdně za svěřeným úkolem. Pravý nacist. Od začátku třicátých let ho Himmler protlačoval na stále odpovědnější místa, mladý dravec měl totiž eso v ruce: znal spis rakouské policie o případu smrti G. Raubalové, na níž se údajně podílel Hitler.“*³

V protektorátním tisku se neobjevila informace o tom, že byl Konstantin von Neurath odvolán úmyslně na zdravotní dovolenou, ale že o ni požádal Hitlera sám. *„Praha, 27. září. (ČTK.) Říšský protektor v Čechách a na Moravě, říšský ministr svobodný pán von Neurath považoval za nutné navrhnouti Vůdci, aby mu udělil delší dovolenou za účelem obnovení jeho otřesného zdraví. Poněvadž nynější válečná doba vyžaduje plného uplatnění říšského protektora, požádal pan von Neurath zároveň Vůdce, aby jej přechodně zprostil až do doby, než se obnoví jeho*

¹ FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: Jota, 2002, s. 106.

² Tamtéž, s. 106 a 107.

³ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 35 a 37.

*zdraví, jeho funkce jako říšského protektora a ustanovil na tuto dobu jeho nástupce. Vůdce nemohl za těchto okolností nevyhověti žádosti říšského protektora a pověřil SS-Obergruppenführera Heydricha na dobu nemoci říšského ministra von Neuratha výkonem funkce říšského protektora v Čechách a na Moravě.*⁴ To byl ten hlavní důvod, o který Hitlerovi šlo. Potřeboval v Protektorátu klid, aby nedocházelo k brzdění výroby pro Německou říši. Proto musel mírný von Neurath pryč. Hitler místo něj povolal bezohledného nacistu, jakým byl Reinard Heydrich. Takovýto důvod odvolání von Neuratha nemohl být oficiálně zveřejněn, a proto byla vymyšlena tato zpráva, která nepoukazovala na fakt jeho bezmocnosti.

2.2 Nástup Reinharda Heydricha

Dne 27. září 1941 byl jmenován zastupujícím říšským protektorem SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich. Tento Hitlerem vybraný zástupce za mírného svobodného pána von Neuratha ještě téhož dne přiletěl do Prahy a okamžitě se pustil do realizace plánu, kterým měl zlikvidovat odbojové hnutí v českých zemích.⁵

2.2.1 Okamžitá realizace Heydrichových plánů

Po svém příjezdu do Prahy považoval Heydrich za nejdůležitější, aby jeho protipatření byla provedena rychle a pokud možno co nejkrutěji. Od krutého teroru a zastrahování si sliboval, že v obyvatelstvu zanechají silný psychologický účinek. Reinhard Heydrich nechal zatknout bývalého ministerského předsedu gen. Aloise Eliáše a bývalého ministra Jiřího Havelku. V 19:00 ohlásil český rozhlas Hitlerovo oznámení o jmenování Heydricha zastupujícím říšským protektorem. *„O den později, 28. září 1941, vyhlásil Heydrich civilní výjimečný stav na území*

⁴ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 24.

⁵ Tamtéž, s. 24.

*oberlandrátů (regionální správní orgány) Praha, Brno, Moravská Ostrava, Olomouc, Kladno a Hradec Králové. Stanné soudy mohly učinit pouze tři rozhodnutí – vynést rozsudek smrti, předat obviněného gestapu, nebo jej zprostit obžaloby. Rozsudky stanných soudů byly nezvratné a byly vykonávány okamžitě.*⁶

Reinhard Heydrich převzal oficiálně funkci zastupujícího říšského protektora 28. září 1941 v jedenáct hodin dopoledne na Pražském hradě. Tím, jak provedl Heydrich své opatření rychle a brutálně: vyhlášení stanného práva, zatýkání tisíců českých lidí, zřízení stanných soudů a okamžitým prováděním poprav, se mu podařilo vyvolat v protektorátním obyvatelstvu strach a hrůzu. *„V této atmosféře byl generál Alois Eliáš 1. října 1941 odsouzen k trestu smrti. Začalo tak období nejkrvavějšího teroru v dosavadních novodobých dějinách českého národa.*⁷

Dne 28. září 1941 odsoudil stanný soud v ruzyňských kasárnách k trestu smrti dva vedoucí činitele vojenské odbojové organizace Obrany národa: vrchního velitele Obrany národa, armádního generála Josefa Bílého, a velitele zemského velitelství v Čechách, divizního generála Huga Vojtu. V oznámení ze dne 28. září 1941 se uvádí, že oba generálové byli popraveni z důvodu přípravy velezrady a kromě hrdelního trestu, který byl vykonán zastřelením, jim bude zkonfiskován majetek. V tomto samém oznámení byla ještě zveřejněna čtyři jména odsouzených k trestu smrti zastřelením za přečin sabotáže a za nedovolené přechovávání zbraní.⁸

⁶ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 24.

⁷ Tamtéž, s. 25.

⁸ Tamtéž, s. 26.

2.2.2 Heydrichovo vyjádření k osudu Protektorátu

Heydrich sezval 2. října 1941 vedoucí představitele okupační moci do svého sídla v Černínském paláci. V důvěrném a přísně tajném projevu jim sdělil svůj záměr. Obsah projevu se zachoval díky stenografickému záznamu.⁹ Heydrich chtěl ještě proslovem odpovědět těm, kteří pochybovali o jeho poslání: *„musím jednoznačně a s neoblomnou tvrdostí přivést obyvatele této země, pokud jsou to Češi, k poznání, že se nemohou vyhnout té skutečnosti, že jsou příslušníky Říše a jako takoví dluží Říši poslušnost... První úkol je dán potřebami války. Tedy musím mít v tomto prostoru klid, aby dělník, český dělník, pracoval naplno pro německé vedení války... K tomu patří, že českému dělníkovi se musí dát nažrat – abych to řekl jasně –, aby mohl konat svou práci.“¹⁰*

V závěrečné části projevu se Heydrich věnoval konečnému řešení a tomu, že by měl být prostor Protektorátu jednou definitivně osídlen německým živlem: *„K rozhodnutí, kdo se hodí k poněmčení, potřebuji rasovou inventuru... Máme zde různé lidi. Někteří vykazují dobrou rasovou kvalitu a dobré smýšlení. S těmi to bude jednoduché, můžeme je poněmčit. Ale na druhé straně jsou zde rasově podřadné živly, které navíc vykazují špatné smýšlení. Tyhle musím dostat ven. Na východě je hodně místa. Mezi těmi póly se nachází střední vrstva, kterou musím dokonale prozkoumat. Jde o lidi rasově podřadné, ale s dobrým smýšlením, pak o lidi rasově přijatelné, ale se špatným smýšlením. S těmi prvními budeme asi muset naložit tak, že je nasadíme někde v Říši, nebo vůbec někde, ale přitom se postaráme o to, aby už neměli děti, neboť v tomto prostoru je už nemíníme dále vyvíjet... Pak zbývá ona skupina, jež je rasově přijatelná, ale myšlenkově nám nepřátelská. Ti jsou nejnebezpečnější, neboť jde o rasově zdravou vrstvu vůdců. Musíme si dobře rozmyslet, co s nimi.“*

⁹ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 36.

¹⁰ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 28.

*Můžeme se pokusit některé z nich přesídlit do Říše, do čistě německého prostředí, tam je poněmčít a převychovat. Když to nepůjde, musíme je postavit ke zdi.*¹¹

V závěru Heydrich znovu opakoval: *„Tento prostor musí být jednou definitivně osídlen Němci. Tento prostor je srdcem říše.*¹²

Po tomto inauguračním projevu odletěl Reinhard Heydrich za Hitlerem do jeho hlavního stanu v Rastenburgu ve Východním Prusku. Na krátké pracovní večeři sdělil zastupující říšský protektor Vůdci své první poznatky v nové funkci: *„Čeští dělníci přijali likvidaci spiklenců celkem klidně. Pro ně je nejdůležitější, že mají práci a chléb. Obecné jsou jen stížnosti o malém přídělu tuků.*¹³ Z částečných citací proslovů Heydricha je názorně zobrazen postup jeho politiky v Protektorátu. Jeho hlavní cílem bylo, aby továrny vyráběly a nedocházelo k žádným sabotážním akcím. Dále uvedl, že k tomu postačí, aby měl český dělník co jíst, což mělo postačit k dělníkově spokojenosti. To byla tzv. Heydrichova politika cukru a biče. Rozsáhlými popravami, které se začaly ihned vykonávat po jeho nástupu do funkce, se snažil v obyvatelstvu vyvolat strach, kterým jej chtěl zbavit špatného smýšlení. Ze závěrečných citací vyplývá, jaký měl Heydrich názor na obyvatele Protektorátu a jak by s nimi chtěl naložit podle svých plánů. Oblast Protektorátu měla být osídlena pouze Němci, protože podle Heydricha byl tento prostor srdcem německé říše.

¹¹ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 28.

¹² IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 37.

¹³ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 28.

3 PLÁNOVÁNÍ

Československá exilová vláda v Londýně v čele s prezidentem Edvardem Benešem velmi spoléhala na aktivitu ilegálních odbojových organizací, které ve vlasti působily jako např. zpravodajská skupina Obrana národa. Spojení s těmito organizacemi udržovali pomocí radiostanic a zpočátku také i prostřednictvím kurýrů. Díky tomuto spojení získávala exilová vláda cenné informace, které II. odbor Vojenské zpravodajské služby MNO v čele s plukovníkem Františkem Moravcem předával britským partnerům. Pomocí těchto kontaktů také vedla exilová vláda dialog s domácím odbojovým hnutím, kterému radila, jak mají postupovat, aby bylo vše v souladu s exilovou vládou.¹⁴

Jenže došlo k přerušení tohoto spojení. Gestapo provedlo v létě roku 1941 řadu rozsáhlých razií proti domácím odbojovým skupinám. Při těchto raziích se jim podařilo vyřadit z provozu ilegální vysílačky. Z tohoto důvodu došlo k přerušení kontaktu mezi londýnskou centrálou s domácím odbojem a ztrátě oboustranného přísunu informací.¹⁵

K vyhledávání ilegálních vysílaček na území Protektorátu používali Němci monitorovací a zaměřovací střediska. Tato střediska měla k dispozici mobilní pátrací jednotky, které spadaly pod přímou kontrolu Hlavního úřadu říšské bezpečnosti. Hlavní centrála rádiové zaměřovací služby se nacházela v Berlíně (Funkmessleitstelle Berlin-Spandau). V Protektorátu se nacházela pobočka berlínské centrály s názvem Funkmesstelle Süd-Ost Prag, jejíž centrála se nacházela v bývalém ústavu šlechtičen na Pražském hradě, která měla svoji pobočku v Brně. *„V pražské centrále pracovalo čtyřicet radistek a dvacet pátračů*

¹⁴ ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 265.

¹⁵ Tamtéž, s. 265.

*vybavených nejmodernější technikou pro odposlech, registraci, zaměřování a dohledávání ilegálních vysílaček.*¹⁶

Generál Ingr zaslal 3. června 1941 naléhavé sdělení zpravodajské skupině Obrany národa: *„Nikdy předtím nebylo radiospojení pro nás tak důležité... jako právě dnes. Žádám vás proto naléhavě..., abyste věnovali všechno úsilí výhradně na opětovné navázání a udržení technického spojení. Každé podstoupené nebezpečí, každá oběť finanční a materiální, a v případě nutnosti i položení lidských životů, budou zdaleka vyváženy faktem, že tyto oběti byly vynuceny pro zdar celé akce. V tento zdar můžeme doufat jen tehdy, budeme-li si vzájemně rozuměti a budeme-li s to si vzájemně sdělovat, co děláme a co máme dělat.*“¹⁷

3.1 Příčina nutnosti vykázaní odbojové činnosti

Počátkem října 1941 se prezident Beneš připravoval na jednání se západními spojenci, na kterém měla být oduznána Mnichovská dohoda a obnovení Československa v hranicích ze září 1938. Československo totiž nebylo uznáno západními velmocemi jako subjekt mezinárodní politiky, a proto by obnova Československa po skončení války nebyla nijak samozřejmá. *„To znamenalo, že i v případě vítězství ve válce by bylo Československo obnoven v pomnichovských hranicích.*“¹⁸

Oduznání Mnichovské dohody záleželo na podání demise protektorátní vlády. Tímto aktem měla dát politická reprezentace najevo, že uznává Benešovu autoritu a celý český národ odmítá nacistickou okupaci. Ovšem protektorátní vláda demisi nepodala, po nastoupení

¹⁶ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 19.

¹⁷ ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 265.

¹⁸ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 31.

Heydricha jako zastupujícího říšského protektora ani neprotestovala proti vyhlášení stanného práva, neodporovala ani zatčení ministerského předsedy Aloise Eliáše a zcela vstoupila do služeb okupační moci. Prezident Beneš čelil nelehké situaci a k tomu se na něj zvyšoval stupňující nátlak od spojenců žádajících aktivní odpor v okupovaném protektorátu. „*Exilová vláda v Londýně se tak dostávala na poslední místo mezi zástupci okupovaných států, které přispívaly aktivním odbojem k porážce Německa.*“¹⁹

Atentát na předního představitele okupační moci v protektorátu měl ukázat světové veřejnosti, že odboj v okupovaných českých zemích je stále aktivní, a vyjádřit tím nesouhlas proti okupační nacistické moci. Prezident Beneš se zřejmě snažil tímto způsobem narušit spolupráci protektorátní kolaborace s okupanty a zbavit se vzrůstajícího nebezpečí, že by se české země mohly v budoucnosti stát propojenější součástí Třetí říše.²⁰

3.2 Přípravy atentátu

Exilová vláda v Londýně se 3. října 1941 sešla na schůzce, kterou řídil přednosta II. odboru Vojenské zpravodajské služby MNO plukovník generálního štábu František Moravec a na níž se rozhodlo o provedení atentátu československými parašutisty rotmistrem Jozefem Gabčíkem a rotným Karlem Svobodou. Atentát měl být spáchán na Reinharda Tristana Eugena Heydricha a nebo na Karla Hermanna Franka. Definitivní jméno oběti mělo být určeno až později. Existoval zde i návrh, aby se obětí atentátu stal někdo z předních českých kolaborantů. V úvahu připadal protektorátní ministr školství a národní osvěty Emanuel Moravec,

¹⁹ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 31.

²⁰ ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 261.

ale tento návrh byl zamítnut. Této schůzky se účastnili také parašutisté, kteří měli akci uskutečnit. „Byli to rotmistr Jozef Gabčík a rotný Karel Svoboda. Do Protektorátu měli být přepraveni už kolem 10. října a datum atentátu bylo stanoveno na 28. 10. 1941.“²¹

Pro atentát byl zvolen krycí název ANTHROPOID. Termín jeho uskutečnění se pak posunul z důvodu vážného zranění Karla Svobody,²² které se mu přihodilo, když byli s Jozefem Gabčíkem v Manchesteru na kurzu zdokonalovacího vzdušného výcviku, který se skládal ze dvou denních seskoků z letounů Whitley a jednoho nočního seskoku z upoutaného balonu. Seskok z upoutaného balonu se stal Svobodovi osudným. Kvůli zranění na hlavě a přetrvávajícím bolestem hlavy ho nahradil rotmistr Jan Kubiš. Uskutečnění akce se posunulo z důvodu, že pro rtm. Kubiše nebyly připraveny falešné protektorátní doklady a neprošel zdokonalovacím vzdušným a střeleckým výcvikem.²³ Exilová vláda již v této chvíli rozhodla, že atentát bude spáchán na Reinharda Heydricha.²⁴

Díky odložení akce získali oba příslušníci výsadku ANTHROPOID dostatek času pro další zdokonalovací výcvik a důkladnější naplánování celé akce. Rotmistři Jan Kubiš a Jozef Gabčík absolvovali 14. – 18. října 1941 speciální kurz SOE (Special Operations Executive) ve Skotsku, který byl zaměřen na střelbu, vrhání ručních granátů a bomb, nácvik mířené a letmé střelby ze samopalu STEN, pistole COLT a lehkého

²¹ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 17.

²² ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 270.

²³ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 35.

²⁴ MAC DONALD, Callum. *Úder z Londýna*. Praha: BB art, 1997, s. 158.

kulometu BREN. Tento náročný výcvik probíhal za všech situací, aby byli parašutisté dokonale připraveni na všechny eventuality.²⁵

Rotmistři Jan Kubiš a Jozef Gabčík podepsali v Londýně 1. prosince 1941 závazek, který oba do půl roku od podepsání beze zbytku naplnili. Text dokumentu zněl: *„Můj úkol tkví v zásadě v tom, že společně s jiným příslušníkem československé armády budu odeslán do vlasti, abych v čase, na místě a v situaci, která se podle našeho zjištění na místě a za daných okolností bude zdát nejvýhodnější, provedl nějakou sabotážní, nebo teroristickou akci, tak účinnou, aby měla patřičný ohlas jak doma, tak za hranicemi Československé republiky. Učiním podle svého nejlepšího vědomí a svědomí vše, abych tento úkol, k jehož provedení jsem se dobrovolně přihlásil, úspěšně splnil.“*²⁶

3.3 Promýšlení útoku

Od dubna 1942 se ke skupině ANTHROPOID přidal rotmistr Josef Valčík ze skupiny SILVER A. Podílel se na přípravách atentátu na Reinharda Heydricha a také na jeho dalším podrobném plánování.²⁷

K promýšlení útoku také patřila téměř každodenní jízda na kolech po cestě směrem na Mělník k 15 kilometrů vzdálenému zámečku v Panenských Břežanech, kde Heydrich bydlel. Při těchto vyjíždkách muži pozorně zkoumali okolí zámečku a cesty vedoucí odsud do Prahy. To vše podstupovali z důvodu nalezení nejpříhodnějšího místa k uskutečnění

²⁵ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 37.

²⁶ Tamtéž, s. 43.

²⁷ FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: Jota, 2002, s. 143.

akce a také proto, aby místo útoku zahrnovalo více možností úniku z místa činu.²⁸

3.4 Místo a způsob uskutečnění

O místě uskutečnění atentátu přemýšleli Gabčík s Kubišem již od svého příchodu do Prahy v lednu roku 1942. V úvahu přicházely tři varianty útoku na Heydricha.²⁹

Prvním plánem útoku bylo zaútočení na salónní vagón, který zastupující říšský protektor používal. Členové odboje z řad železničářů měli za úkol zjištění přesného časového harmonogramu odjezdu vlaku z Prahy. Po opuštění Prahy měl strojvůdce se soupravou zastavit a parašutisté by do salónního vagónu vhodili bombu. Od této varianty bylo ustoupeno, protože strojvůdce i další železničář, jež se měli uskutečnění této akce zúčastnit, byli nečekaně přeloženi jinam. Poté ještě Gabčík s Kubišem přemýšleli, že by na salónní vagón zaútočili při jízdě pancéřovou pěstí. Od tohoto návrhu ustoupili, protože se jim zdálo, že úspěch této akce je velmi málo pravděpodobný.³⁰ Tato varianta se opravdu jevila jako nereálná, protože střelba na salónní vagón pancéřovou pěstí za jízdy s účelem usmrcení osoby ve vnitřku vagónu s sebou nesla možnost, při které by vůbec nemuselo dojít k usmrcení zastupujícího říšského protektora.

Druhou variantou bylo přehrazení silnice v lesíku u Panenských Břežan ocelovým lanem. Po nárazu Heydrichovy limuzíny do umístěné překážky by parašutisté využili momentu překvapení a zaútočili na něj samopalem STEN. K této variantě potřebovali získat ocelové lano dlouhé

²⁸ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 58.

²⁹ Tamtéž, s. 58.

³⁰ Tamtéž, s. 59.

až čtyřicet metrů a minimálně patnáct milimetrů široké. Opatření vhodného lana měl na starost Valčík. Lano mu opatřil ze svého pracoviště účastník českého odbojového hnutí a kontrolor kvality v pražském závodě ČKD Václav Khodl.³¹

Došlo i k vyzkoušení této varianty. Gabčík s Kubišem si vzali lano a napnuli je přes silnici v řídkém lesíku u Panenských Břežan. Zdálo se to jako dobrý nápad, ale z důvodu minimální možnosti úniku z místa atentátu byla tato možnost útoku rovněž vyloučena. I když měli zajištěné auto od firmy Odkolek, které by měli připravené poblíž místa přepadení Heydrichovy limuzíny, hrozilo uzavření všech okolních cest a obklíčení celé oblasti, což by jim snížilo možnost úniku na minimum.³² Navíc tím, že cesta musela být přehrazena ocelovým lanem už několik minut před příjezdem Heydrichova automobilu, vyvstává otázka, co kdyby do pasti vjel jiný automobil a jak by na vzniklou situaci zareagoval Heydrichův řidič, který by v dále před sebou viděl stojící poškozený vůz?

Třetí variantou způsobu uskutečnění atentátu, o níž členové ANTHROPOIDU společně s Valčíkem uvažovali, byla nakonec tou, pro kterou se rozhodli. Po pečlivém prostudování všech variant se rozhodli pro tuto třetí, která spočívala v tom, že atentát provedou přímo v Praze, v nějaké ostré zatáčce, aby v ní projíždějící auto muselo zpomalit. Atentátníci rovněž počítali s tím, že se dá v Praze využít aspektu větší frekvence dopravy a pohybu obyvatel, kteří po atentátu vytvoří zmatek, jenž umožní parašutistům jejich útěk. *„Na celé trase, po níž jezdívalo Heydrichovo auto ulicemi Prahy, připadaly v úvahu dvě takové zatáčky. Po jejich důkladné obhlídce a zvážení ústupových cest se Gabčík s Kubišem rozhodli pro křižovatku Kirchmayerovy třídy a ulice*

³¹ FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: Jota, 2002, s. 79.

³² KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 59.

v *Holešovičkách*.³³ Další výhodou tohoto místa je, že se v jeho okolí nenacházela žádná policejní stanice ani kasárna, což ještě více zvyšovalo šanci na únik, protože se dalo počítat s tím, že nacistům bude nějakou dobu trvat, než se tam dostanou, a to poskytne parašutistům dostatek času k upuštění místa útoku na připravených kolech.³⁴

3.5 Čas

Pro co nejpodrobnější naplánování útoku museli parašutisté velmi dobře znát podrobné informace o Heydrichově pohybu. K získání takových informací potřebovali někoho, kdo se pohybuje v jeho okolí. Janem Zelenkou-Hajským byli doporučeni dva lidé z Heydrichova okolí. Prvním z nich byl Josef Novotný a druhým byl František Šafařík.³⁵

Jan Zelenka-Hajský byl účastníkem českého odbojového hnutí a patřil k nejbližším spolupracovníkům Ladislava Vaňka v organizaci *Obec sokolská v odboji*. „Na jaře 1942 zabezpečoval ubytování parašutistů v Praze, ve prospěch skupiny *Anthropoid* vytvořil a řídil rozsáhlou zpravodajskou síť, do které zapojil i celou rodinu.“³⁶

Informace o Heydrichově pohybu poskytl parašutistům Josef Novotný, který byl majitelem hodinářství v ulici Úvoz a chodil na Pražský hrad opravovat hodiny. Ten jim oznámil, že v sobotu 23. května, když byl v kabinetě zastupujícího říšského protektora, si tam na pracovním stole přečetl dokument, podle kterého má Heydrich ve středu 27. května 1942 odletět zvláštním letadlem do Berlína na poradu k Vůdci Adolfu Hitlerovi.

³³ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 59.

³⁴ MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995, s. 211.

³⁵ Tamtéž, s. 60.

³⁶ FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: Jota, 2002, s. 150.

Dále v dokumentu ještě stálo, že jeho dočasný úkol v Čechách pomalu končí, a také to, že SS-Obergruppenführer má odejít do Francie.³⁷

„Z jednoho dopisu Frankovu tajemníkovi Giesovi ze 7. května vyplývá, že Heydrich připravuje nový okupační statut pro Francii a počítá s tím, že ho pověří funkcí šéfa civilní správy v okupované části Francie a dozorce nad vichistickou Francií.“³⁸

Druhý doporučený spolupracovník František Šafařík, který pracoval v hradní hospodářské správě, předával své zprávy o příjezdech a odjezdech zastupujícího říšského protektora z Pražského hradu dvěma mladým ženám, ke kterým často chodili Gabčík s Kubišem. Díky těmto velmi důležitým informacím se parašutisté rozhodli, že není možné ztrácet čas a že musí dojít k uskutečnění atentátu.³⁹

V úterý 26. května se v bytě profesora Ogouna (Prof. dr. Josef Ogoun byl účastníkem českého odbojového hnutí. Od 19. května v jeho bytě bydleli parašutisté Jozef Gabčík a Jan Kubiš. Po atentátu na Heydricha ještě Kubiš využil azylu v tomto bytě.⁴⁰) konala poslední schůzka parašutistů, kteří se měli na atentátu podílet. Nadporučík Adolf Opálka ze skupiny OUT DISTANCE uvedl své výhrady proti uskutečnění atentátu z důvodu obav, jaká odplata by za tento čin mohla následovat. Proto žádal Gabčíka s Kubišem o přehodnocení tohoto rozhodnutí.⁴¹

Na této schůzce bylo definitivně potvrzeno, že k atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Tristana Eugena Heydricha

³⁷ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 60.

³⁸ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 1999, s. 302.

³⁹ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 60.

⁴⁰ FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: Jota, 2002, s. 110.

⁴¹ MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995, s. 211 a 212.

dojde 27. května ráno na křižovatce Kirchmayerovy třídy a ulice v Holešovičkách.⁴²

⁴² MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995, s. 212.

4 ROZDĚLENÍ ÚKOLŮ

Rotmistr Jozef Gabčík byl hlavním plánovačem celé této akce a také na sebe vzal hlavní úlohu atentátu. V aktovce měl připravený rozložený samopal STEN Mk.II bez ramenní opěrky, který měl složit v aktovce poslepu až na místě.⁴³ Na znamení od Valčíka měl Gabčík vstoupit do cesty automobilu říšského protektora a zastřelit ho smrtící dávkou ran ze samopalu STEN. Mělo dojít pouze jen ke střelbě z důvodu, aby nedošlo ke zničení aktovky s dokumenty, které s sebou vzal Heydrich do Berlína na schůzku s Hitlerem.⁴⁴

Rotmistr Jan Kubiš měl v atentátu působit pouze v záloze s bombou. Po útoku se měl zmocnit Heydrichovy aktovky s dokumenty. Ale jinak bomba neměla být použita, aby nedošlo k poškození dokumentů.⁴⁵ Kubiš měl v aktovce připravené dvě bomby, byl to typ Granátu vzor 73 zvaný „Termoska“.⁴⁶

Rotmistr Josef Valčík měl v atentátu za úkol pouze to, že měl stát na rohu Fügnerovy ulice a měl být tím, kdo dá zrcátkem signál k atentátu.⁴⁷ Mohl dát signál pouze tehdy, když před příjezdem Heydrichova vozu uvidí v projíždějícím voze ženu bez letního klobouku, čímž mělo být atentátníkům signalizováno to, že Heydrich přijíždí bez doprovodného vozidla strážce.⁴⁸ Onou ženou, která měla dát takto vědět,

⁴³ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 64.

⁴⁴ MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995, s. 210 a 211.

⁴⁵ Tamtéž, s. 211.

⁴⁶ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 61.

⁴⁷ Tamtéž, s. 61.

⁴⁸ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 1999, s. 302.

byla Relá Fafková, která byla účastnicí českého odbojového hnutí.⁴⁹
Valčík měl u sebe pouze kovové zrcátko a pistoli.⁵⁰

⁴⁹ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 61.

⁵⁰ Tamtéž, s. 61.

5 ATENTÁT

Ráno 27. května 1942 sjížděl černý Mercedes 320 C z Kobylis Kirchmayerovou ulicí. Řídil ho SS-Oberscharführer Johannes Klein a vedle něj seděl SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich, který jel ze svého letního sídla v Panenských Břežanech. V 10:31 vůz zpomalil v ostré zatáčce do ulice v Holešovičkách. Jozef Gabčík skočil před automobil. Shodil plášť, který měl volně položený přes ruku a pod nímž ukrýval samopal STEN. Stiskl spoušť, aby v následující vteřině zasypal Heydricha smrtelnou dávkou ze samopalu. V tom kritickém okamžiku samopal selhal. Když to uviděl Jan Kubiš, vytáhl z aktovky jednu z připravených speciálních bomb. Odvinul pojistku a hodil bombu naučeným spodním obloukem směrem k vozu. Avšak hodem minul cíl. Bomba nedopadla dovnitř vozu, ale explodovala nad stupátkem před pravým zadním kolem. *„Výbuch proráží karosérii, vyvrací pravé dveře, a jinak zdánlivě nic. Oba prchající parašutisté již neví, že malý kus karosérie prorazil pravé přední sedlo a spolu s částmi čalounění učinili z 27. května 1942 jeden z nejvýznamnějších dní v našich novodobých dějinách.“*⁵¹

Odborná literatura se zmiňuje o příčinách selhání zbraně. Důvody selhání se však liší. Je zde teorie, že se zpřičil první náboj v zásobníku při přechodu do komory. Druhou zastávanou teorií je, že k výstřelu nemohlo dojít, protože v aktovce, ve které poslepu Gabčík sestavoval samopal, byla i tráva, kterou měl maskovat při namátkové kontrole, že v aktovce nese pouze krmení pro králíky. (V Protektorátu bývalo běžné, že si lidé nosili trávu z parků domů, kde chovali králíky na maso.) Když sestavoval zbraň pod kabátem v aktovce, do zbraně se dostala i tráva, která znemožnila funkčnost úderníku, což vyřadilo samopal z činnosti.⁵²

⁵¹ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 64.

⁵² MAC DONALD, Callum. *Úder z Londýna*. Praha: BB art, 1997, s. 215.

V jediné knize je vyslovená i jiná verze než ta o selhávajícím samopalu. Do jara roku 1991 se vždy tvrdilo, že rtm. Gabčíkovi selhal samopal, avšak historik Jaroslav Čvančara přišel s novou hypotézou, podle níž: *„dokumenty o selhání zbraně nic neříkají. V materiálech gestapa se píše jen to, že Gabčík učinil nezdařený pokus o atentát.“*⁵³ Když došlo k rekonstrukci atentátu při natáčení britského filmu s názvem SS – 3, dospěl tento historik a publicista k následující myšlence: *„útočící parašutista nestiskl možná spoušť záměrně, aby nezasáhl cestující v tramvaji, která právě projížděla za protektorovým vozem.“*⁵⁴

5.1 Která verze je nepravděpodobnější?

Nastínil jsem tři možné varianty toho, jak bývá atentát nejčastěji popisován. To, jak to doopravdy bylo, se už nejspíše nikdy nedozvíme. Selhání zbraně, ať už z důvodu zpříčení prvního náboje v zásobníku při přechodu do komory, nebo zablokování funkčnosti úderníku zapříčiněnou cizím předmětem, jako je trs trávy, je možné. S jednou z těchto variant bych počítal, kdybych věděl, že Jozef Gabčík už neměl jinou možnost, jak zaútočit, ale měl u sebe i pistoli. A zde vyvstává otázka, proč se Gabčík při nefunkčnosti samopalu, který odhodil, nerozhodl použít ihned svoji pistoli k provedení atentátu? Tu sice vytáhl z kapsy, ale Heydrich mezitím sáhl po své pistoli, která nebyla nabitá, a napřímil. V tu chvíli explodovala Kubišem hozená bomba. Gabčík běžel ke svému kolu a po krátké přestřelce s Heydrychem a Kleinem se vydal na útěk. Kdyby mu selhal samopal, mohl ho odhodit a ihned z kapsy vytáhnout pistoli a tu použít k uskutečnění atentátu. O této možnosti se však v žádné literatuře nikdo nezmiňuje. To, že Gabčík s Kubišem u sebe pistoli měli, je fakt. Použili je při útěku z místa činu, aby si udělali cestu skrze dav lidí. Pro argument, že

⁵³ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 62.

⁵⁴ Tamtéž, s. 62.

Gabčík u sebe měl funkční pistoli, hovoří i to, že ji použil při přestřelce s Kleinem, kterého zasáhl do nohy. Toto se dá vyvrátit tím, že vše se odehrálo ve velice rychlém sledu událostí.

Zde se musíme zaměřit na osobu Jana Kubiše. Ten stál připravený v záloze s dvojicí bomb, které měl použít jen v případě, že nevyjde Gabčíkova varianta. Jeho hlavní úkol spočíval v tom, že se měl zmocnit Heydrichovy aktovky s dokumenty, které byly připraveny pro Hitlera. Když Kubiš uviděl, že Gabčík z nějakého důvodu nepoužil samopal, okamžitě odmotal pojistku z bomby a vrhl ji naučeným spodním způsobem na limuzínu. Po explozi byl sám Kubiš raněn. Gabčík se dal po vybuchnutí bomby na útěk. V tomto okamžiku měl již vyndanou pistoli, kterou střílel po Heydrichovi s Kleinem a s jejíž pomocí si také dělal ústupovou cestu skrz dav, který se ho snažil zadržet. Zde je moje malá osobní výtku k tomu, že parašutisté byli vojáci, kteří počítali s tím, že při plnění úkolu mohou přijít o svůj život, tak proč nespěchal k vozu zabít Heydricha pistolí, aby splnil svůj úkol? Možná za to mohl stres a dočasná dezorientace z výbuchu.

Další záhadou je osoba rotmistra Josefa Valčíka. I historici Čvančara, Dederichs a Mac Donald s Ivanovem si s touto osobou moc nevědí rady. Je zmiňován i v německých vyšetřovacích dokumentech a v nákresu atentátu od gestapa, které mapku s popisy rozmístění útočníků sestavilo hned po útoku. Valčík měl u sebe kovové zrcátko a kolt, problém je v tom, že utrpěl zranění na noze. O tom se zmiňují všichni historici, protože po něm zůstalo zakrvácené ložní prádlo. Ale jde o to, jak k tomu zranění přišel? Podle dostupných informací to nemohlo být z výbuchu, protože Valčík byl od místa výbuchu daleko. Ivanov přichází s hypotézou, že Valčík se musel přiblížit k místu atentátu a nejspíše ho zasáhla kulka z Gabčíkovy pistole, který střílel po řidiči Kleinovi při svém útěku. Ale je tu i druhá hypotéza, která říká, že se Valčík

mohl postřelit i sám, když svíral svoji odjištěnou zbraň v kapse. V nákresu mapky Gestapa je u popisku Valčíka uvedeno, že je třetí osobou zúčastněnou v atentátu, která dala signál zrcátkem, ale dále se o něm nezmiňují, že by se dále do atentátu nějak ještě zapojil.⁵⁵

Je to z toho důvodu, že si třetího muže sbíhajícího k automobilu nikdo nevšiml, protože nebudil pozornost, ale proč tam běžel? Měl to celé jako na dlani. Chtěl se snad zmocnit Heydrichovy aktovky, když viděl zraněného Kubiše, který utíká? Nebo se šel zapojit do přestřelky a při zranění se radši ztratil v davu a odešel? Nikdo z lidí nemluví o třetím útočnickovi se zbraní, proto je možné, že se postřelil omylem sám.

Další neznámou je to, kdo vlastně byl ještě na místě atentátu kromě Gabčíka, Kubiše a Valčíka. Jestli tam tedy ještě někdo vůbec byl. Miroslav Ivanov se ve své knize složené z výpovědí svědků a pamětníků, doložené historickými dokumenty, snaží dobát pravdy. Ze dvou nezávislých výpovědí svědků události vyplývá, že ještě než jel vůz do zatáčky, přeběhl před ním mladý muž v obleku, který zbrzdil vůz ještě před vjezdem do zatáčky. Mohl to být nadporučík Adolf Opálka, nadporučík Jaroslav Švarc nebo pouze náhodný kolemjdoucí? Kdyby to byl někdo z nich, tak proč by se nezapojil do přestřelky? Měl snad za úkol pouze zpomalení automobilu. Vzhledem k tomu, že Gestapo se ve své vyšetřovací zprávě zmiňuje pouze o třech atentátnících, přikláním se k teorii, že tam nikdo další nebyl a jde pouze o pozdější snažení se začlenit do útoku více parašutistů, aby se v souvislosti s atentátem mluvilo i o nich.

5.2 Co se stalo?

Ze všech tří zmíněných variant se přikláním k té třetí. A to k té, že Gabčík nevystřelil z důvodu, že v ose střelby byla za Heydrichem stojící

⁵⁵ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 65.

tramvaj plná cestujících. V dokumentech, které oba parašutisté podepsali, je zmíněn fakt, že když nebudou moci jinak, tak se nemají ohlížet na možné lidské ztráty. Počítali s tím, že mohou být zmařeny životy civilistů. Zde jde podle mě o psychický tlak. Když si představíte, jak se Gabčík postaví do cesty Heydrichova Mercedesu, namíří na zastupujícího říšského protektora, ví, že ho musí usmrtit, ale za ním vidí nevinné lidi v projíždějící tramvaji, tak i přes myšlenku, že s civilními oběťmi musí počítat, může podle mě dojít u Gabčíka ke zkratu, kvůli kterému nestiskl spoušť samopalu, protože mu to prostě svědomí nedovolilo. Jozef Gabčík byl voják, který měl určitý úkol, ale především to byl člověk. Tímto si to vysvětluji já. Josef Gabčík bohužel nezanechal žádnou zprávu o tom, jak to doopravdy bylo, a proto se nyní můžeme pouze dohadovat. K této teorii se také přikláním z důvodu, který jsem již citoval, a to je dokument zprávy od Gestapa, které Gabčíkův samopal zkoumalo. Být v komoře zpříčený náboj a nebo že by úderníku bránil kus trávy, mi přijde dost důležité. To, že se o tom v dokumentu Gestapa nepíše a pouze se zmiňují o tom, že atentátník „*učinil nezdařený pokus o atentát*“, vypovídá o tom, že zbraň nesehala a byla funkční, tohle je jediný důkaz, o který se dá pevně opřít. Atentát je popisován pouze očitými svědky, což vyčítá i historik Miroslav Ivanov, každý z cestujících popisoval situaci jinak, ale to může být zapříčiněno explozí, a proto mi přijde dokument Gestapa jako hlavní pramen, ze kterého bych měl vycházet. A další pro mě důležitou zprávou je informace, kterou jsem se dočetl o zbrani STEN Mk.II. Jde o ten typ samopalu, který byl použitý při atentátu. Byl vybrán z důvodu, že tento typ byl velice kvalitním a spolehlivým samopalem. Díky jeho konstrukci nedocházelo k tak častému zpříčení se náboje v komoře jako u jiných typů samopalů.⁵⁶

⁵⁶ MAC DONALD, Callum. *Úder z Londýna*. Praha: BB art, 1997, s. 216.

Po zamyšlení nad uvedenými údaji jsem dospěl k závěru, že rotmistr Jozef Gabčík nestiskl spoušť záměrně.

6 ÚTĚK Z MÍSTA ČINU

Výbuch zranil nejen Heydricha, ale i samotného Kubiše, který bombu hodil. Od střepin z bomby a úlomků karoserie měl Kubiš zraněnou ruku a levou část obličeje. Aktovku, v níž byla druhá nepoužitá bomba, upustil na zem a rozeběhl se ke svému kolu, které měl připravené na druhé straně křižovatky u zastávky tramvaje číslo 14. Po cestě se musel proplétat skupinou cestujících, kteří právě vyskákali z plošiny poškozené tramvaje. Jeden z těchto cestujících se ho dokonce snažil zadržet. Proto Kubiš několikrát varovně vystřelil do vzduchu, to odradilo muže, který se ho snažil zadržet, a až poté se dostal ke svému kolu a vydal se pryč z místa činu.⁵⁷ Řidič Heydrichova vozu, SS-Oberscharführer Johannes Klein, se ho pokusil zastavit střelbou ze svého automatu, ale zbraň se mu po několika výstřelech z důvodu uvolnění zásobníku zasekla.⁵⁸

Kubiš se vydal Kirchmayerovou třídou kolem staré Bulovky, dále pokračoval podél kolejí pouliční dráhy z kopce na Primátorskou až do Staré Libně. U libeňské sokolovny se mu do cesty připlétla cizí žena, kterou srazil na zem, a dále pokračoval v jízdě. Jízdu ukončil až u Baťova obchodu s obuví na Slavotově třídě. Zde zanechal kolo a pokračoval dále pěšky boční ulicí do bytu manželů Novákových. Zde se Kubiš umyl a převlékl do železničářské uniformy. Při tom jim vyprávěl o průběhu atentátu a úniku z místa činu. Postěžoval si i na to, že jim dal Valčík znamení zrcátkem pozdě. Mezitím se čtrnáctiletá dcera Novákových Jindřiška vydala k Baťovu obchodu, aby od něj přivezla Kubišovo kolo. To přivezla na dvůr domu, ve kterém Novákové bydleli. Kolo uschovala paní

⁵⁷ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 62.

⁵⁸ DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009, s. 142.; MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995, s. 211.

Nováková ve sklepě.⁵⁹ Čtrnáctiletá Jindřiška Nováková byla účastnicí českého odbojového hnutí. Za odstranění kola a pomoc atentátníkům byla v červenci 1942 zatčena s celou rodinou a v říjnu 1942 popravena v koncentračním táboře Mauthausen.⁶⁰

Gabčík čelil při útěku složitější situaci. Po výbuchu bomby odhodil samopal a vytáhl pistoli. Potřeboval se dostat na druhou stranu křižovatky, kde měl opřené kolo o sloup elektrického vedení, ale nedostal se přes dav lidí, kteří opustili tramvaj. Poté po něm začal střílet Reinhard Heydrich, který mezitím vystoupil ze svého poškozeného vozu a vydal se za ním. Gabčík se skryl za nejbližší elektrický sloup a opětoval střelbu.⁶¹ Heydrich se předklonil a zapotácel se. Klein zanechal pronásledování Kubiše a vydal se za prchajícím Gabčíkem. Ten utíkal vzhůru po Kirschmayerově třídě a za prvním rohem zabočil vlevo do Kolínské ulice. Pronásledovatel Klein stále běžel za ním a snažil se v běhu po něm střílet. Gabčík vběhl do otevřeného řeznictví Františka Braunera, které se nacházelo v domě číslo dvacet dva v ulici Na Zápalčí. Majitel obchodu Brauner však patřil k nacistickým stoupencům a jeho bratr sloužil na Gestapu. Proto vyběhl na ulici a přivolal Kleina. Při přestřelce zasáhl Gabčík Kleina do nohy. Opustil řeznictví a utíkal dál ulicí Na Zápalčí.⁶² Najednou se opět ocitl v ulici v Holešovičkách, kousek od poškozeného Heydrichova vozu. Poté se vydal k Trojskému mostu a vběhl do vilové čtvrti. Tam se ukryl v bytě Fafků.⁶³

⁵⁹ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 63.

⁶⁰ FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: Jota, 2002, s. 108.

⁶¹ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 63.

⁶² Tamtéž, s. 63 a 64.

⁶³ MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995, s. 215 a 216.

Josef Valčík utekl po atentátu přes Kobylisy do polí a poté se vrátil zpět do města oklikou. Ve městě se určitou dobu procházel po Václavském náměstí, odkud zamířil do Dejvic. Kolem třinácté hodiny se vrátil do bytu Sulkových na Hanspaulce.⁶⁴

6.1 Převoz Heydricha do nemocnice

Zraněný Reinhard Heydrich stál po přestřelce s Gabčíkem opřený o vůz a svíral v rukou aktovku s dokumenty a pistolí. Než se zraněný zastupující říšský protektor dostal do nemocnice na Bulovce, která je vzdálená od zatačky pouhý kilometr, trvalo to skoro půl hodiny. Důvod toho zdržení spočíval v tom, že nepřijela sanitka.⁶⁵ Chodci zastavovali projíždějící auta. Pomoc Heydrichovi poskytla čtyřiačtyřicetiletá Marie Navarová, manželka justičního lékaře pankrácké věznice dr. Navarry. První zastavené vozidlo bylo pekařské, vzhledem k tomu že bylo plně naloženo, musel šofér se závozníkem vyskládat náklad. Během vykládání krabic s cukrovím kolem projížděla Tatra dvouválec. Tu zastavil protektorátní policista Michael Lofergyuk, a když zjistil, že neveze skoro žádný náklad, pomohl zraněnému Heydrichovi do těsné kabiny. Vysoký Heydrich se musel hodně skrčit, aby se do kabiny vůbec vešel. Závozník Theodor Šulc a strážník Lofergyuk nastoupili dozadu k nákladu. Heydrich po cestě držel pistolí a aktovku, kterou si tiskl k boku, poté poručil zastavit, protože už bolestí nevydržel tísnit se v malé kabině vozu, a nechal se přemístit do zadního nákladního prostoru. Ležel na břiše mezi bedýnkami s voskem na parkety. Vzadu na korbě s ním zůstal policista a závozník se vrátil do kabiny. Při příjezdu do nemocnice si ho převzal zdravotní personál. Heydrich nevypadal dobře a sotva se držel

⁶⁴ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 64.

⁶⁵ DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009, s. 142.

na nohou.⁶⁶ Takhle popsal převoz zraněného Reinharda Heydricha řidič dodávkového vozu firmy Holan František Šitta, který jej přivezl do nemocnice na Bulovce.

Heydrich seděl sám v ambulanci a čekal na příchod ošetřujícího lékaře. Protektorátní policista šel mezitím do vrátnice, odkud na Heydrichův příkaz telefonoval na Pražský hrad, aby oznámil celou událost. Na Pražském hradě brali informaci o atentátu pouze jako vtip. Vrátný Pěnkava musel nadiktovat číslo nemocnice a položit sluchátko. Poté se dočkal zpětného telefonátu a policista znovu zopakoval, co se přihodilo. Až po tomto dalším telefonátu uvěřili, že došlo k atentátu na zastupujícího říšského protektora, a spustilo se vyšetřování. Na místo atentátu přijela protektorátní policie s Gestapem, které začalo sbírat důkazy a všechny svědky, kteří mohli o atentátu něco vědět.⁶⁷

6.1.1 Postup při léčbě

Na příjem přišel jako první český lékař MUDr. Karel Jarolímek. Heydrich již seděl svlečený, bez košile, jen v kalhotách na stole, na kterém se provádějí první vyšetření. Dr. Jarolímek provedl první vyšetření. Sestra Erna Kolářová zatelefonovala na operační sál německému profesorovi, vrchnímu chirurgovi Walteru Dickovi. Profesor Dick zjistil, že nebyla zasažena ledvina, a poté převezl Heydricha na rentgen, aby zjistil, jestli nebyla poraněna páteř. Páteř poraněna nebyla, ale v ráně uvízl kus střepliny s nějakými nečistotami. Heydrich měl na levé straně hrudníku krvácející ránu o velikosti 10 cm v úrovni osmého až desátého obratle. Rána vyžadovala okamžitý chirurgický zákrok, jehož

⁶⁶ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 197 a 198.

⁶⁷ KETTNER, Petr. *Konec černého vraha*. Praha: Magnet, 1971, s. 79.

se ujal MUDr. Pavel Slanina. Další vyšetření ukázalo, že bude za potřebí větší operace než pouze drobného zákroku. Heydrich měl ještě roztříštěné žebro, natržený hrudní koš, střepinu uvízlou ve slezině, kterou bylo zapotřebí vyjmout, a protrženou bránici.⁶⁸

Heydrich odmítal další operaci, při které mělo dojít k revizi jak dutiny hrudní, tak i dutiny břišní, protože chtěl operátora z Berlína. Jeho stav ale žádal okamžitý zákrok. Chvilí rozvažoval a poté si nechal zavolat, na doporučení prof. Dicka, osmapadesátiletého německého prof. MUDr. Josefa Alberta Hohlbauma, přednostu německé chirurgické kliniky v Praze na Karlově náměstí. Mezitím ho převezli na aseptické operační sály.⁶⁹ K operaci byl přizván i český chirurg MUDr. Alois Vincenc Honěk, protože jako jediný uměl zacházet s anglickým narkotizačním přístrojem. Operaci měl na starost prof. Hohlbaum, prvního asistenta dělal prof. Dick a druhého asistenta dělal MUDr. Slanina.⁷⁰

„V břišní dutině byla krev, široce roztržená bránice, plíce poraněny nebyly, ale ve slezině, která byla roztříštěná, se našel úlomek bomby velikosti asi 8 x 8 cm a větší kus plsti ze sedadla auta. Operátor vyňal slezinu, zašil bránici, vydrénoval obě dutiny. Při zašívání břicha se mu dávala transfuze krve.“⁷¹ Transfuzi krve měl na starost MUDr. František Mach. Heydrichovi byla provedena přímá transfuze krve. Dárce krevní skupiny A byl příslušník SS. Celá operace trvala téměř 60 minut.⁷²

⁶⁸ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 199.

⁶⁹ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 200.

⁷⁰ DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009, s. 144.

⁷¹ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 203.

⁷² <http://www.historickykaleidoskop.cz/2-2007/atentat.html> (14.4.2011).

Po operaci bylo vyklizeno celé patro chirurgie. Profesor Dick uvolnil svůj ředitelský byt a narychlo jej upravil na nemocniční pokoj. Do trezoru v rohu uložil Heydrichovu aktovku s dokumenty. Do nemocnice se mezitím sjeli všichni povolání. Jako první přijel K. H. Frank spolu s vojenským velitelem Prahy plukovníkem von Briesenem. Přijel také státní prezident dr. Emil Hácha a celá protektorátní vláda a všichni význační protektorátní nacisté. Podle dokumentů si aktovku z trezoru vyzvedl osobně za Heydrichovy přítomnosti Heinrich Himmler, který sem zraněného zastupujícího říšského protektora přijel navštívit.⁷³

Co v aktovce vlastně bylo? Aktovka obsahovala Heydrichovy návrhy pro jednání s Hitlerem o připravované reformě protektorátní správy a likvidaci českého národa, o kterém se jednalo 26. května 1942 na Pražském hradě. V Berlíně se mělo definitivně rozhodnout o způsobu a časovém sledu plánu HASELBLATT, což byl krycí název akce vystěhování Čechů.⁷⁴

6.1.2 Úmrtí Reinharda Heydricha

Třetí den po operaci nesměl k Heydrichovi už ani prof. Dick. Himmler svěřil ošetřování pouze říšským lékařům. Od této doby se o Heydricha staral osobní Himmlerův lékař prof. dr. Karl Gebhardt a osobní Hitlerův lékař dr. Theodor Morrel. Dne 3. června ohlásil Gebhardt Himmlerovi, že se Heydrichův stav zlepšil. Teplota klesla, pacient se už posadil na postel a začal obědovat. Při obědě ale náhle nastal kolaps.⁷⁵ „*Došlo k infekci v břišní dutině, perisplenitis, která se*

⁷³ KETTNER, Petr. *Konec černého vraha*. Praha: Magnet, 1971, s. 79 a 80.

⁷⁴ Tamtéž, s. 80 a 81.

⁷⁵ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 203.

*nezadržitelně šířila.*⁷⁶ Dr. Gebhardt se pokusil infekci potlačit sulfonamidy, protože penicilin byl tehdy pouze v Anglii. Léčba ale nezabrala. Dne 4. června 1942 v půl osmé ráno Reinhard Heydrich v pražské nemocnici na Bulovce zemřel.⁷⁷

Profesor Hamperl, přednosta německého patologického ústavu, společně s profesorem Weyrichem, přednostou německého ústavu pro soudní lékařství, vydali a podepsali zprávu o výsledku pitvy. Text úřední zprávy zněl: *„Smrt nastala následkem poškození parenchymatických tkání životně důležitých orgánů bakteriemi, případně jedy, které vznikly se střepinou a usadily se zvláště v pohrudnici, v bránici a v okolí sleziny, nahromadily se a rozmnožily.*⁷⁸

Večer 5. června převezli Heydrichovo tělo z Bulovky na Pražský hrad. Ulice lemovali příslušníci SS, kteří měli hořící pochodně v rukou. Vůz s rakví projížděl hradní bránou přesně v okamžiku, když zvony pražských kostelů a věží odbíjely půlnoc. Rakev byla pokrytá černými vlajkami SS a střežili ji vyšší důstojníci bezpečností policie. Na prvním nádvoří Hradu byla rakev vystavena dva dny. *„Po obřadu na Pražském hradě, 7. června, kterého se zúčastnil Himmler, byla rakev převezena na lafetě přes Karlův most a ulicemi Starého Města na Hlavní nádraží, kde čekal zvláštní pohřební vlak, aby vzal Heydricha na jeho poslední cestu do Berlína.*⁷⁹ Reinhard Heydrich byl pochován na berlínském hřbitově *Invalidenfriedhof* pouze do prostého hrobu. Naopak v Praze v roce 1943 postavili nacisté v zatáčce, kde došlo k atentátu, pomník

⁷⁶ DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009, s. 145.

⁷⁷ Tamtéž, s. 145.

⁷⁸ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 201.

⁷⁹ MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995, s. 77 a 78.

s Heydrichovou bustou, u něhož nepřetržitě stála čestná stráž SS až do roku 1945.⁸⁰

⁸⁰ DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009, s. 151.

7 DŮSLEDKY

Necelou hodinu po uskutečnění atentátu byly uzavřeny všechny výpadové cesty z Prahy. Byla také přerušena železniční doprava. Kdo chtěl opustit Prahu, musel být podroben velmi důkladné kontrole. To trvalo až do šesté hodiny ranní následujícího dne. Obklíčeno bylo i místo atentátu a poté důsledně prohledáno. Toto byly první rozkazy K. H. Franka po útoku.⁸¹

Dvě hodiny po atentátu telefonoval Adolf Hitler Heydrichovu zástupci K. H. Frankovi. Zjišťoval, jestli Heydricha doprovázelo doprovodné vozidlo. Když zjistil, že Heydrich jel bez doprovodného vozidla, zuřil. Přikázal Frankovi, aby jezdil pouze s doprovodem, a slíbil mu k dispozici obrněný vůz. Přikázal Frankovi, aby až do Heydrichova uzdravení vedl úřad říšského protektora a aby vypsál odměnu 10 milionů korun za informace, které povedou k dopadení pachatelů. Hitler žádal odplatu. Ještě v den atentátu přišel za Himmlerem s myšlenkou, že by měl do Prahy poslat SS-Obergruppenführera Ericha von dem Bach-Zelewskiho. Z toho důvodu, že zasáhne ještě ostřeji než Heydrich.⁸² Tuto Hitlerovu myšlenku Himmler odmítl s tím, že von dem Bach-Zelewskiho nemůže postrádat na Východě, a proto pověřil SS-Oberstgruppenführera Kurta Daluega, aby vedl úřad říšského protektora. Himmler chtěl, aby zůstalo zachováno dvojvládí říšský protektor – státní tajemník.⁸³

Jako odvetné opatření za atentát chtěl nechat Hitler zastřelit 10 000 podezřelých Čechů nebo těch, kteří mají nějaký politický vroubek. To Himmler považoval za nerozvážné a nechal nařídít okamžitých 100 poprav. V telegramu zaslaném Frankovi nařizoval zatknout deset tisíc lidí,

⁸¹ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 66.

⁸² DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009, s. 153.

⁸³ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 1999, s. 306.

„v první řadě celou opoziční českou inteligenci. Sto nejdůležitějších protivníků z řad české inteligence bude dnes v noci zastřeleno.“⁸⁴

Dne 27. května 1942 byl rozhodnutím K. H. Franka, na základě Hitlerových instrukcí, s okamžitou platností vyhlášen civilní výjimečný stav. Frankův výnos poprvé odvysílal německý rozhlas v 16:30. V 17:04 následovalo jeho české znění, které se pak opakovalo každou půl hodinu. Poté hlasatelé pražského městského rozhlasu četli vyhlášku opakovaně a v stále kratších intervalech. Text výnosu zněl:

„1. Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Heydricha. Na dopadení pachatelů se vypisuje odměna 10 miliónů korun. Kdo pachatele přechovává, nebo jim poskytuje pomoc, anebo má vědomost o jejich osobě, anebo o jejich pobytu a neoznámí to, bude zastřelen s celou svou rodinou.

2. Nad okresem oberlandrátu v Praze se vyhláší oznámením této zprávy v rozhlase civilní výjimečný stav.

Nařizují se tato opatření:

- a) Zákaz vycházení z domu pro veškeré civilní obyvatelstvo od 27. května 1942 21. hodiny až do 28. května 6. hodiny,*
- b) Na tutéž dobu se uzavírají veškeré hostince, biografy, divadla, veřejné zábavné podniky a zastavuje se veškerá veřejná doprava.*
- c) Kdo se přes tento zákaz v uvedené době objeví na ulici, bude zatřelen, nezůstane-li stát na první výzvu.*
- d) Další opatření jsou vyhrazena a v případě potřeby budou oznámena rozhlasem.*

Praha 27. května 1942

Vyšší vedoucí SS a policie u říšského protektora v Čechách a na Moravě podepsán: K. H. Frank.⁸⁵

⁸⁴ DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009, s. 153.

⁸⁵ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 66.

V podvečer přijel do Prahy šéf německé pořádkové policie SS-Oberstgruppenführer Kurt Daluge, který byl pověřen zastupováním Heydricha, a ve 21:32 hodin pak nechal rozhlasem oznámit rozšíření výjimečného stavu na celé území Protektorátu Čechy a Morava. Také nechal v noci z 27. na 28. května uskutečnit v Praze rozsáhlou razii, které se zúčastnilo 4 500 mužů bezpečnostních složek.⁸⁶

Razii mělo na starost Gestapo. 4 500 mužů bylo tvořeno z pořádkové policie, příslušníků Waffen-SS, SA, NSKK (motorizované útvary), protektorátní policie a tří pluků Wehrmachtu. Toto rozsáhlé pátrání po původcích atentátu skončilo naprostým neúspěchem. Raziie měla mít politický a demonstrativní charakter, a to jak německé, tak i Daluegovy moci. Tato moc měla být zesílena příchodem silných jednotek Pořádkové policie ze sousedních žup, které vstoupily na území Protektorátu ráno 28. května. Tyto jednotky za pomoci dalších sborů a organizací pátraly od 29. května do 20. června po celém území Protektorátu. Prohledaly kolem pěti tisíc obcí, některé pouze namátkově, některé zase velmi důkladně a v některých provedly raziie opakovaně. Při tomto pátrání zatkly 1 148 osob, ale žádná stopa nevedla k původcům atentátu. Kvůli bezúspěšnosti razií a bezvýslednému vylepování plakátů, na kterých byl popis pachatelů sestavený svědky události a také na nich byly zobrazeny předměty, jež atentátníci zanechali na místě činu, a jelikož nedošlo k žádnému oznámení, byla 28. května stanovena ohlašovací povinnost pro všechny osoby starší patnácti let. Z rozhlasu znělo: „*Kdo se počínaje sobotou 30. 5. 42 bude zdržovat v Protektorátě a nebude přihlášen, bude zastřelen. Stejně tak budou zastřeleny i osoby, které od soboty 30. 5. 42 u sebe budou dosud nepřihlášené osoby přechovávat.*“⁸⁷ Z tohoto oznámení lze usuzovat jedině. Vyšetřující orgány počítaly s tím, že za atentátem stála skupina parašutistů. Kdyby se totiž domnívaly, že atentát měli na svědomí pouze obyvatelé Protektorátu, ohlašovací povinnost by se jevila naprosto zbytečnou.

⁸⁶ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 67.

⁸⁷ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 1999, s. 303 a 304.

7.1 Lidice

Další odplatou nacistů za smrt Reinharda Heydricha se stala vesnice Lidice ležící 20 km severozápadně od Prahy. Dne 9. června 1942 v 19:45 telefonoval K. H. Frank z Berlína do Prahy náčelníkovi SD (Sicherheitsdienst – *Bezpečnostní služba*) Horstu Böhmovi, „že na základě jednání s Führerem je třeba s obcí Lidice naložit ještě téhož dne takto:

1. *Všechny dospělé muže zastřelit.*
2. *Všechny ženy odeslat do koncentračního tábora.*
3. *Děti soustředit, a pokud budou schopny poněmčení, předat rodinám příslušníků SS v Říši. Zbytek obdrží jinou výchovu.*
4. *Obec vypálit a srovnat se zemí.*⁸⁸

Tento rozkaz byl vydán krátce poté, co se prezident Hácha s protektorátní vládou zúčastnil audience u Hitlera v Berlíně, které se účastnili i Frank a Daluge. To, z čí iniciativy toto rozhodnutí vzešlo, není známo. Frank byl pravděpodobně proti tomuto rozhodnutí, protože spařoval iniciátory atentátu v londýnské exilové vládě a masové exekuce v Protektorátu považoval za kontraproduktivní. Kdo je původcem oné myšlenky, není známo, ale je to někdo z těch, kteří se zúčastnili 9. června porady. Té se zúčastnili: Hitler, Himmler, Bormann, Daluge a Frank.⁸⁹

Vyhlazení Lidic proběhlo takto: Dne 9. června ve 22:00 vesnici obklíčily německá vojska a policie za asistence četnictva. V noci proběhl soupis obyvatelstva a byl odvezen dobytek a veškerý jiný movitý

⁸⁸ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 1999, s. 313.

⁸⁹ Tamtéž, s. 313.

majetek.⁹⁰ Všichni dospělí muži byli soustředěni ve sklepě a stodole Horákova statku. Ženy a děti čekaly v budově školy a poté byly převezeny do Kladna. Vojsko postupně zapalovalo domy. Za úsvitu začali Němci s popravováním lidických mužů na zahradě Horákova statku. Z počátku vodili před popravčí četou vždy pětici mužů. Poté byla popravčí četa zdvojnásobena a popravovalo se po deseti lidických mužích. Vraždění lidických mužů pokračovalo s přestávkami až do odpoledních hodin.⁹¹ Popravy měla na starost speciální jednotka Orpo (Ordnungspolizei). Na dvoře statku postřílela celkem 173 mužských obyvatel Lidic.⁹² Zbýlých devět mužů, kteří byli osudnou noc mimo obec z důvodu, že byli na nočních směnách v práci, a dva chlapci, kteří těsně před tím dovršili patnácti let, byli dodatečně popraveni v Praze. Nacisté zničili i lidický hřbitov, postupně vyplenili 60 hrobek, 140 velkých rodinných hrobů a 200 jednotlivých hrobů. Toto pustošení měly na starost jednotky RAD (Reichsarbeitsdienst – Říšská pracovní služba). *„Lidické ženy byly 13. června odeslány z Kladna do koncentračního tábora Ravensbrück, jejich 104 dětí na již zmíněné „náležité vychování“. Do Lidic se jich vrátilo sedmnáct. Hruzy koncentračního tábora nepřežilo ani třiapadesát lidických žen.“*⁹³

⁹⁰ MASTNÝ, Vojtěch. *Protectorát a osud českého odboje*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 221.

⁹¹ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 72.

⁹² MASTNÝ, Vojtěch. *Protectorát a osud českého odboje*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 221.

⁹³ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 72.

7.2 Ležáky

Osadu Ležáky ve východních Čechách stihl obdobný osud jako Lidice. Zde byli také povražděni nevinní lidé, kteří až na výjimky neměli s odbojovou činností nic společného. O umístění vysílačky Libuše v nedalekém mlýně kromě manželů Švandových věděl jen bratr paní Švandové Josef Štulík a také Čeněk Bureš. Dne 24. června byla osada obklíčena. Její obyvatele odvezli do Pardubic a domy srovnali se zemí. Téhož dne bylo na Zámečku zastřeleno všech 33 dospělých občanů Ležáků, z toho bylo 18 žen a 15 mužů, a také dva muži, kteří bydleli ve Švandově mlýně. Ze třinácti Ležáckých dětí se po válce vrátily jen dvě, které byly uznány vhodnými k poněmčení a umístěny v nacistických rodinách. Stopy ostatních ležáckých dětí končí stejně jako stopy lidických dětí, a to buď ve vyhlazovacím táboře v Lodži nebo v Chelmnu.⁹⁴

7.3 Zhodnocení represálií na národě

Smrt Reinharda Heydrich nebyla vykoupena pouze vyvražděním Lidic a Ležáků, ale i popravami stovek českých vlastenců. Pražský stanný soud odsoudil od 28. května do 24. června 1942 k trestu smrti 448 osob, z toho 381 mužů a 67 žen. Ve stejném časovém období zasedající stanný soud v Brně odsoudil k trestu smrti dalších 247 osob, z toho 208 mužů a 39 žen. Za doby činnosti stanných soudů bylo na území Protektorátu popraveno 1 585 vlastenců (včetně 173 mužů zavražděných v Lidicích, jimiž se stanný soud vůbec nezabýval). Tato perzekuční opatření byla použita k cílevědomé likvidaci české inteligence, jejíž příslušníci tvořili přes 21 % popravených.⁹⁵

⁹⁴ KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993, s. 82.

⁹⁵ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 90.

7.4 Mezinárodní dopad atentátu

Likvidace Reinharda Heydricha patří k nejvýraznějším činům evropské rezistence proti nacismu, neboť přes četné pokusy v ostatních evropských zemích to byl jediný případ, kdy se podařilo odstranit tak významného představitele Třetí říše.⁹⁶

Atentát překazil plány zastupujícího říšského protektora v zdeptávání českého národa. Nacistické represe uštedřily domácímu odbojovému hnutí velkou ránu, ale současně celý svět viděl odhodlání obyvatel v boji proti nacismu.⁹⁷

Atentát nelze však posuzovat jen z hlediska lidských ztrát, které postihly český odboj, ale i skupiny obyvatel naprosto nezúčastněných v odboji. Byla to i ukázka nespokojenosti českého obyvatelstva.⁹⁸

Dne 5. srpna 1942 zaslal britský ministr zahraničí Anthony Eden dopis československému ministrovi zahraničních věcí Janu Masarykovi. Dopis obsahoval mimořádně důležité sdělení týkající se postoje vlády Jeho Veličenstva k Mnichovu. Až nyní tímto aktem, který následoval až po atentátu a krvavých represáliích nacistů na českém obyvatelstvu, oduzala Velká Británie Mnichovskou dohodu. Za necelé dva měsíce se k tomuto aktu připojila i Francie. Dne 29. září 1942 signoval za přítomnosti generála Charlese de Gaulla a předsedy československé vlády monsignora Jana Šrámka ministr zahraničí Jan Masaryk prohlášení francouzského Národního výboru, že Mnichovskou dohodu pokládá za neplatnou od samého počátku. Úkol, který měl na starost výsadek ANTHROPOID, byl tedy bezezbytku naplněn.⁹⁹ Tohle byl ten hlavní cíl, kvůli kterému byli Jan Kubiš a Jozef Gabčík vysláni do Protektorátu, aby

⁹⁶ ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 261.

⁹⁷ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 347.

⁹⁸ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 1999, s. 318.

⁹⁹ BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 94.

ukázali západním velmocím, že české obyvatelstvo nesouhlasí s nacistickou okupací a aktivně proti ní vystupuje. Nelze vyzdvihovat pouze tato dvě jména československých parašutistů, aniž bychom si vzpomněli na velmi důležitou pomoc odboje, bez jehož pomoci by pouze velmi obtížně mohli zvládnout tento úkol. Tento čin byl vykopen velkým množstvím lidských životů, a proto by na něj nemělo být nikdy zapomenuto.

8 ZÁVĚR

V této práci jsem se snažil dosáhnout několika cílů. Jako první bych uvedl mou snahu nastítnit situaci v Protektorátu v Čechách a na Moravě, která vedla k nahrazení svobodného pána Konstantina von Neuratha bezohledným nacistou Reinhardem Heydrichem. Z úryvků proslovů Reinharda Heydricha jsem se snažil vyjádřit, jaké byly jeho politické plány v Protektorátu, jaký byl jeho vztah k němu a co s tímto prostorem a jejich obyvateli do budoucna zamýšlel.

Jedním z mých dalších cílů bylo zdůraznění faktu, že vykázní odbojové činnosti bylo opravdu nutné. Počátkem října 1941 se prezident Beneš připravoval na jednání se západními spojenci, na kterém měla být oduznána Mnichovská dohoda a obnovení Československa v hranicích ze září 1938. Československo totiž nebylo uznáno západními velmocemi jako subjekt mezinárodní politiky, a proto by obnova Československa po skončení války nebyla nijak samozřejmá. Atentát na předního představitele okupační moci v Protektorátu měl ukázat světové veřejnosti, že odboj v okupovaných českých zemích je stále aktivní a vyjadřuje tím nesouhlas proti okupační nacistické moci.

Dále jsem se zaměřil na promýšlení útoku, tedy kde a kdy měl být uskutečněn. Parašutisté měli promyšlené celkem tři varianty způsobu uskutečnění atentátu, a proto jsem se pokusil rozebrat výhody jimi zvoleného postupu: provést atentát na křižovatce Kirchmayerovy třídy a ulici v Holešovičkách zaútočením střelbou ze samopalů.

Poté jsem se zamyslel nad nejvíce pravděpodobným průběhem atentátu. V této souvislosti jsem nastítnil tři možné varianty, z nichž jsem vybral tu nejpravděpodobnější, pro kterou svědčí jediný hmotný důkaz. Tím je vyšetřující zpráva Gestapa nezmiňující žádnou závadu na Gabčíkově samopalu, ale zmiňující pouze informaci, že atentátník učinil nezdařený pokus o atentát.

Taktéž jsem se zabýval popisem možné trasy útěku parašutistů z místa činu a Heydrichovým zdravotním stavem od převozu do nemocnice, jeho následnou léčbou končící jeho smrtí.

Na závěr jsem se věnoval represáliím, které nacisté rozpoutali v Protektorátu od vyhlášení výjimečného stavu až po vyhlazení obcí Lidic a Ležáků. Mým cílem bylo zejména vyzdvihnoutí důležitosti atentátu jako nejdůležitějšího činu československého odboje, díky němuž byla Velkou Británií a Francií oduznána Mnichovská dohoda.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY¹⁰⁰

Tištěné zdroje:

1. BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 1999.

ISBN 80-7260-017-6.
2. BURIAN, Michal. *Atentát: operace Anthropoid*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informačních služeb, 2007.

ISBN 80-7278-157-X.
3. ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha: Mladá fronta, 1997.

ISBN 80-204-0609-3.
4. ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt*. Praha: Laguna, 2008.

ISBN 80-86274-81-2.
5. DEDERICH, Mario R. *Heydrich*. Praha: Levné knihy, 2009.

ISBN 987-80-7309-669-4.
6. FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: Jota, 2002.

ISBN 80-7217-177-1.
7. HAMŠÍK, Dušan; PRAŽÁK, Jiří. *Bomba pro Heydricha*. Praha: Československý spisovatel, 1970.

¹⁰⁰ U položek 7 a 9 nebyl uveden údaj ISBN.

8. IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinhard Heidrich*, Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008.

ISBN 978-80-7388-064-4.

9. KETTNER, Petr. *Konec černého vraha*. Praha: Magnet, 1971.

10. KUBÁNEK, Petr. *Dal signál k atentátu na Heydricha*. Uherské Hradiště: Uher, 1993.

ISBN 80-901386-3-2.

11. MAC DONALD, Callum. *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha: Melantrich, 1995.

ISBN 80-7023-201-3.

12. MAC DONALD, Callum. *Úder z Londýna*. Praha: BB art, 1997.

ISBN 80-7257-205-9.

13. MASTNÝ, Vojtěch. *Protektorát a osud českého odboje*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.

ISBN 80-86432-56-4.

Internetové zdroje:

<http://www.historickykaleidoskop.cz/2-2007/atentat.html> (14.4.2011).

10 RESUMÉ

In this work I tried to achieve several goals. Firstly I would mention my effort to outline the situation in Protectorate of Bohemia and Moravia, which led to the replacement of Konstantin von Neurath for a ruthless Nazi Reinhard Heydrich.

One of my other goals was to emphasize the fact that the recognition of the resistance activity was really necessary. The assassination of the main representative of the occupational power in Protectorate should show to the world public that the rebellion in the enemy-occupied Bohemian lands was still active and this way expresses the disapproval against the occupation Nazi power.

Furthermore I focused on rethinking of the attack, so where and when it was supposed to be realized. The parachutists had premeditated three ways of the assassination realization. That is why I tried to focus on the advantages of their plan. Then I speculated about the most likely course of the assassination. In that connection I outlined three possible alternations and chose only the likeliest one which is based on real substantive evidence. The proof of facts is the investigative report from Gestapo mentioning no defect on Gabčík's machine-gun, but only mentioning that the assassin made an abortive attempt.

I also dealt with the description of the possible escape of the parachutes from the crime scene. There is also written Heydrich's medical condition from the transport to the hospital and his following treatment ending his death.

Finally I focused on reprisals which launched the Nazis in the Protectorate from the announcement of the emergency state until the destruction of Lidice and Ležáky. My aim was especially to underline the importance of the assassination as the most important act of the

Czechoslovak revolt which was the reason why Great Britain and France invalidated the Munich Pact.

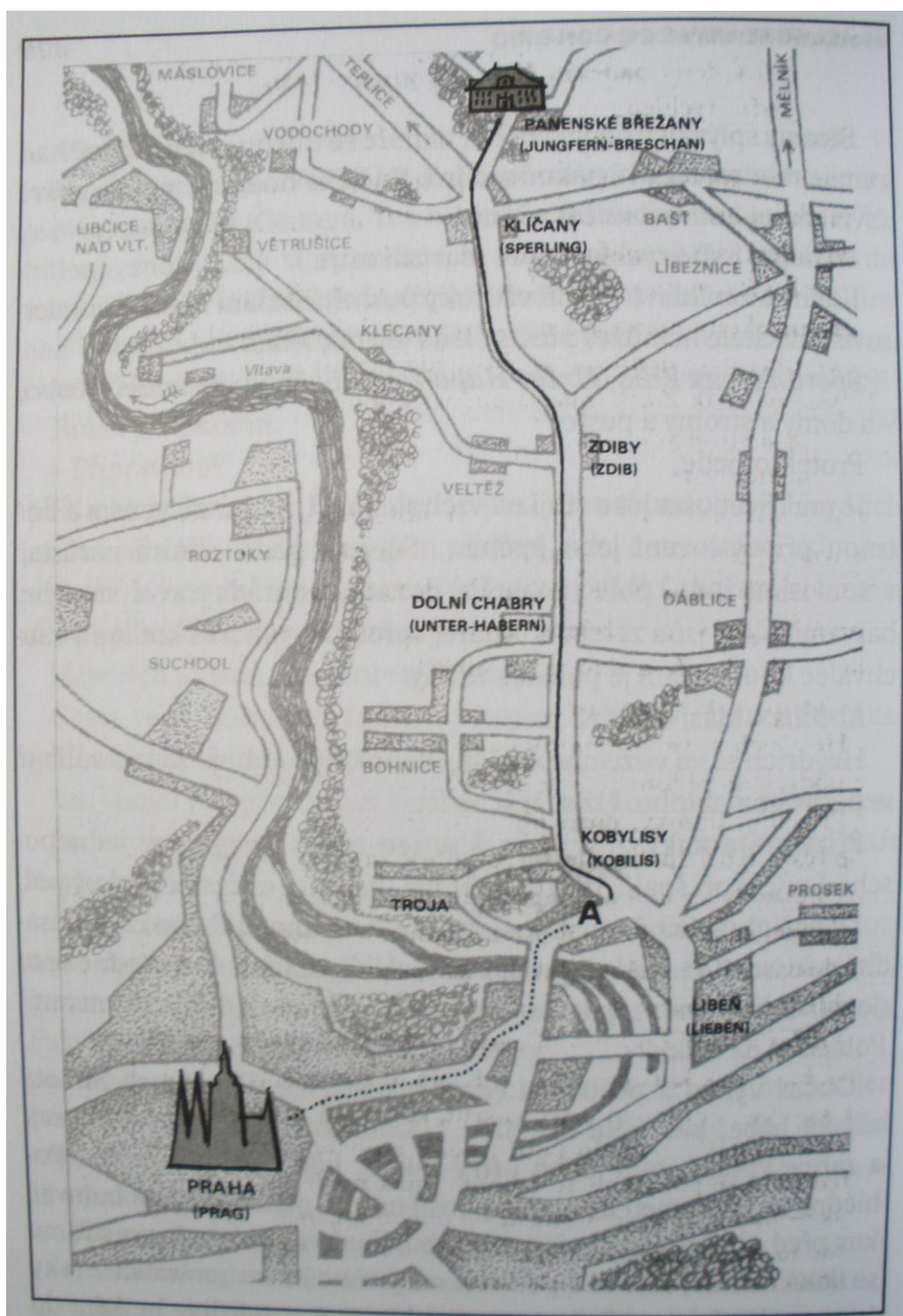
11 PŘÍLOHY

11.1 Seznam příloh

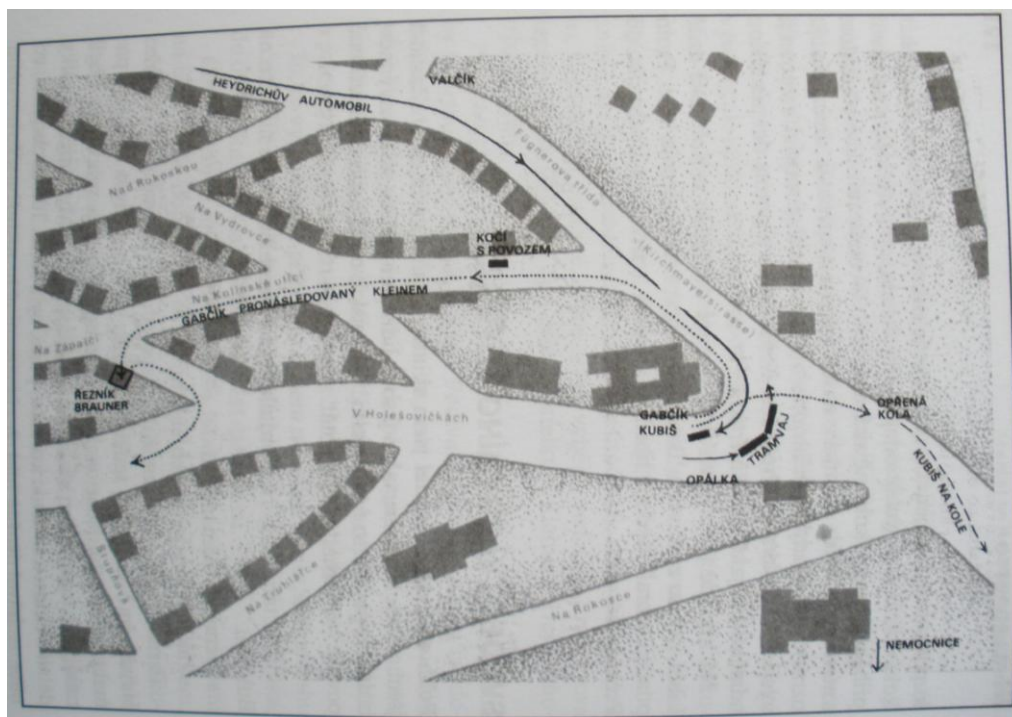
Příloha č. 1: Mapa vyznačující cestu Reinharda Heydricha 27. května 1942 z jeho sídla v Panenských Břežanech na Pražský hrad. Písmenem A je označena zatáčka, kde došlo k atentátu.

Příloha č. 2: Mapa s popisným plánkem místa atentátu.

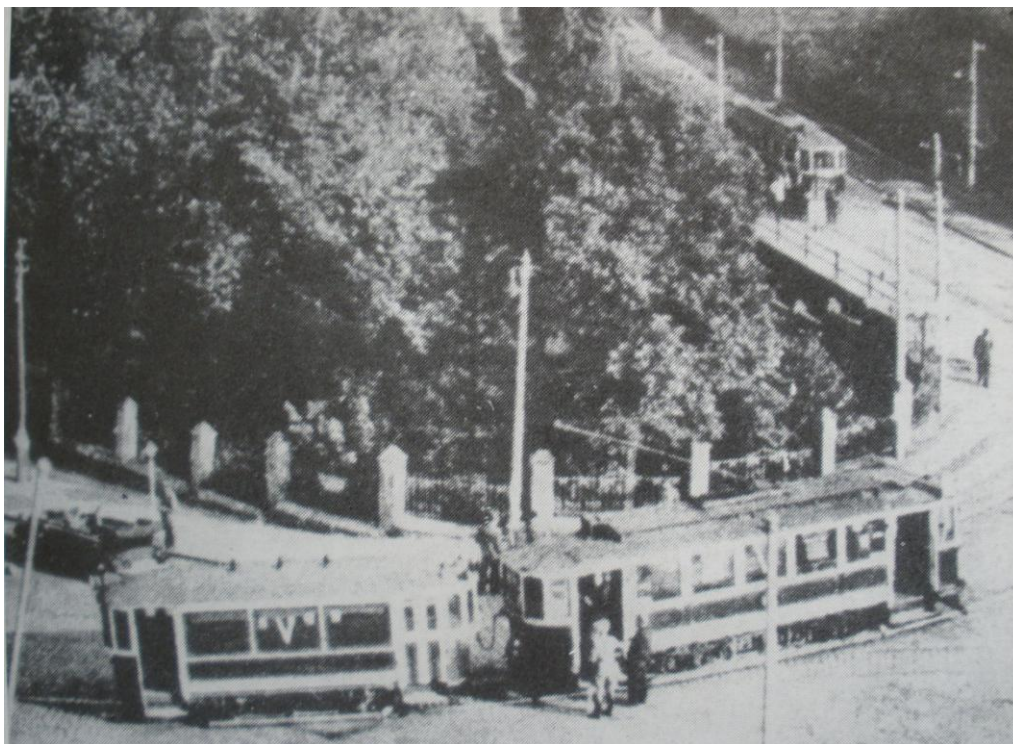
Příloha č. 3: Fotografie na níž je zachyceno postavení Heydrichova vozu a tramvaje číslo 3 po atentátu.

Příloha č. 1¹⁰¹

¹⁰¹ IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 180.

Příloha č. 2¹⁰²

¹⁰² IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heidricha*. Praha: Nakladatelství XYZ s.r.o., 2008, s. 194.

Příloha č. 3¹⁰³

¹⁰³ HAMŠÍK, Dušan; PRAŽÁK, Jiří. *Bomba pro Heydricha*. Praha: Československý spisovatel, 1970, s. 116.